

Καθηγητής ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΔΑΝΑΣΣΗΣ - ΑΦΕΝΤΑΚΗΣ

Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΙΒΑΔΑΡΑΣ*

Οἱ νεκροὶ δικαιώνονται στὸ μέτρο ποὺ ἡ σιωπὴ τοῦ θανάτου τους γίνεται φωνὴ στὴ ζωὴ μας, ὅπως καὶ ἀντίστροφα ἐμεῖς οἱ ζωντανοὶ κατακυρώνουμε τὴν ὑπαρξή μας, στὸ μέτρο ποὺ ἡ αἴσθησή μας γιὰ τὴ ζωὴ λειτουργεῖ σὰν πρόγευση τοῦ θανάτου μας. Μόνον, ὅτι τὸ παρεπίδημο τῆς ζωῆς ὑστερεῖ συντριπτικὰ σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἀτελεύτητο τοῦ θανάτου. Ἔτσι τὸ θέλει ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἰσορροπία τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς.

Ὁ Νικόλαος Λιβαδάρας ἔφυγε, δυστυχῶς, πρόωρα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ἀκόμα πιὸ πρόωρα γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὰ κλασσικὰ γράμματα. Οἱ σπουδές, τὸ σπουδαῖο πνευματικὸ ἔργο του, ἡ ἐποπτεία τῶν φιλολογικῶν προβλημάτων ἄλλων γλωσσικῶν πολιτισμῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ δεξιότητά του στὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία τῶν κειμένων εἶναι ἡ ἀξία θαυμασμοῦ προσφορά του.

Ὁ αὐθεντικός, αἰσθητικός, κριτικός καὶ λογικὸς προικισμὸς του καὶ ἡ εὐρύτερη κατάρτιση καὶ παιδεία του συμπληρῶνουν τὸ πᾶνθεο τῶν πνευματικῶν του θεωρήσεων. Ἐχει καθιερωθεῖ διεθνῶς ὡς διακεκριμένος ἐκπρόσωπος τῶν κλασσικῶν γραμμάτων. Τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὰ φιλολογικὰ του εὐρήματα εἶναι ἀξιοθαύμαστα, προκαλοῦν τὸ φιλολογικὸ δέος καὶ συγκροτοῦν μία ἀξιοθαύμαστη πορεία τοῦ πνεύματός του. Γαλουχημένος ἀπὸ τὰ γαλιανὰ καὶ καθαρὰ νερὰ τοῦ Αἰγαίου, ποὺ μᾶς συντηρεῖ, βουίξει στὰ αὐτιά μας καὶ τὴ μνήμη μας, μᾶς περιβρέχει μὲ τὴν ἀρμύρα του, μᾶς ὁμορφαίνει τὴ ζωὴ καὶ δαμάζει τὶς ψυχικὲς μας δυνάμεις, ποὺ λάμπουν στὸν πολιτιστικὸ καὶ πνευματικὸ μας ὁρίζοντα. Τὸ Αἰγαῖο προετοίμασε τὸν ἡθικὸ καὶ πνευματικὸ του δρόμο, γιὰτὶ ἐδῶ βιάστησαν τὰ ἔπη καὶ οἱ λυρικοὶ στίχοι, ἐδῶ ἀνθίσε ὁ ἀνθρωπισμὸς, ἡ λαχτάρα τῆς περιπέτειας, ἡ φιλοσοφικὴ διάνοηση καὶ ἡ συνεχὴς ἀναζήτησις τῆς ἀλήθειας.

Ὁργανωτὴς ἐσχάτως καὶ πρωτεργάτης διεθνoῦς φιλολογικοῦ συνεδρίου, γιὰ τὸ ὁποῖο μοχλοῦσε καθημερινὰ καὶ τὸ ὁποῖο δυστυχῶς δὲν κατόρθωσε νὰ πραγματοποιῶσι.

* Ἐπικείμενος λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 11.3.1999 στὸν Ἱ. Ναὸ Ἀγίου Γεωργίου Καρύ-
τσου, κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθία.

Τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς τοῦ κατέκτησε μὲ ἄσκησιν καὶ ἀγώνα ὁ Νικόλαος Λιβαδάρας εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἐξαίρετου ἐπιστήμονα, ἡ ἀρετὴ τοῦ ὑπεύθυνου δασκάλου, ἡ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς.

Ὑπῆρξε δεινὸς φιλόλογος. Ἡ δεινότητά τῆς συλλογιστικῆς τοῦ δύναντος, ἡ ἐξαντλητικὴ ἐπιστημονικὴ εὐρυμάθειά του, τὸ διανοητικὸ πάθος καὶ ὁ ἀριστοτεχνικὸς δραματικὸς τόνος τῶν γραπτῶν τοῦ ἀποκαλύπτουν ἕναν ἄνθρωπο σοβαρὰ πνευματικὸ καὶ ἀληθινό, ποὺ τελοῦσε σὲ διαρκὴ ἐπιστημονικὴ ἐργή-γορση καὶ νηφάλια πνευματικὴ ἔνταση.

Τὸ ταλέντο τοῦ ὥραίου καὶ ὑπεύθυνου δασκάλου τοῦ τὸ χάρισε ἕνας συνδυασμὸς ἀπὸ παροχές τῆς φύσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βούληση προσωπικῇ. Ἦταν αὐθόρμητος, εὐγλωττος, ἀβίαστος, μὲ παιδαγωγικὸ τάκτ καὶ χιοῦμορ, ἄφογος στὴν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντός του. Ὁ Νικόλαος Λιβαδάρας στάθηκε ὁ δάσκαλος τῶν ἐξαίρέσεων.

Συντέλεσε στὴ μαиеυτική ἀνάσυσση, ἀπὸ τὰ ὑπνώττοντα βάθη τῆς ψυχῆς τῶν μαθητῶν του, τῆς ἀλήθειας. Ἡ καλλιέργεια τῆς γνωστικῆς συνείδησης στὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸν ὑψώνει ἀπὸ τὸ γνωστικὰ σκοτεινὸ καὶ τὸ γνωστικὰ χαῶδες στὴ φωτεινὴ σφαῖρα τῆς νόησης καὶ τῆς γνώσης, εἶναι τὸ ὑπέροχο ἔργο του. Μέσα ἀπὸ τὴ διδακτικὴ καὶ κοινωνικὴ του παρουσία ἄφηνε δίοδο νὰ ξεπροβάλλει ἡ ἀλήθεια ποὺ νικᾷ τὴν ἄγνοια. Ποτὲ δάσκαλος δὲν ἔφτασε ψηλότερα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθεια!

Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, τὴν ὕψὴ ποὺ παίρνει μέσα στὴν πορεία τῆς ζωῆς τὸ πνεῦμα τοῦ κάθε ἀνθρώπου, στὸν Ἕλληνα πολίτη τὴ μετέτρεψε βαθμιαία σὲ μία κατηγορία ποιότητας ποὺ ἔγινε φωνὴ καὶ ὄψος. Χαρακτῆρας ὄντολογικὸς δηλ. ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὀρθωσὴ ἠθικὴ καὶ αἰσθητικὴ. Αὐτὸ τὸ ἥθος ποὺ ὁ Ἡρόκλειτος θὰ τὸ χαρακτηρίσει «ἀνθρώπινο δαίμονα», εἶναι ἡ πέμπτη οὐσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν Πελασγικὴ ἐποχὴ ὡς τὸν Παπαδιαμάντη. Τὴν πραγματικότητά αὐτὴ τὴν καταδήλωσε ὁ Καβάφης στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ δύο ἐξάίσιους στίχους:

*Ὑπῆρξε ἔτι, τὸ ἄριστο ἐκεῖνο Ἑλληνικὸς
ιδιότητα δὲν ἔχει ἢ ἀνθρωπότητα τιμωτέρα.*

Αὐτὴ τὴν παιδεία, αὐτὸ τὸ ἥθος καὶ τὸ Καβαφικὸ «Ἑλληνικὸς» ὑπῆρέτησε μὲ πάθος ὁ Νικόλαος Λιβαδάρας.

Ἡ φιλικὴ του στάση, ἡ αὐθόρμητη συμπεριφορὰ του, τὸ ἥθος του ἔσπρωξε τὴν πράξιν μας στὰ ὅριά της, ἀναφορικὰ μὲ ὅλους τοὺς θεμελιώδεις χαρακτῆρες τῆς γνώσης, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς τέχνης. Ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀλήθεια, μὲ τὴ βούλησή μας, μὲ τὴν εὐφυΐα, μὲ τὸ ρεαλισμὸ, μὲ τὴ δοκιμασία καὶ μὲ τὸν πόνο, μὲ τὸν ἀγώνα, μὲ τὴν εὐγένεια, μὲ τὴν ἐκρηξὴ καὶ μὲ τὴν

ὁμορφιά. Πάνω του συνεργάστηκαν καὶ συλλειτούργησαν ὅλες οἱ συντεταγμένες τοῦ κατορθωμένου ἀνθρώπου, ἔτσι ὅπως τὸν ὅρισε ἡ φυσικὴ του κατασκευὴ καὶ ἡ θεϊκὴ του προέλευση. Ἡ βίαιση, ἡ ἀκαθοριστία καὶ τὸ ἀμφίσημο, ἡ διπλωματικὴ εὐελιξία, ἡ νομότυπη κοινωνικότητα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα τῆς σύμβαςης στὴν πράξη, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ τὴ γνήσια ποιότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι, ἦταν παντελῶς ἄγνωστα στὴν προσωπικότητά του.

Ἀλησμόνητε Νίκο,

Τὸ κενὸ ποὺ μᾶς κληροδότησε ὁ χαμὸς τῆς φιλολογικῆς, παιδευτικῆς καὶ φιλικῆς Σου ὑπαρξῆς εἶναι πραγματικὰ δυσαναπλήρωτο.

Οἱ Πρυτανικὲς Ἀρχές, οἱ φίλοι Σου, οἱ συγγενεῖς Σου, οἱ συνάδελφοι, οἱ μαθητὲς καὶ οἱ συμπατριῶτες Σου μὲ εἰλικρινῇ συντριβὴ καὶ βαθιὰ δόλυν ἀποχαιρετοῦν σήμερα τὸν ἄνδρα ποὺ ἐτίμησε μὲ τὴν πνευματικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἡθικὴ ἐνέργειά του τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τὴν ἐπιστήμη, τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν Πατρίδα μας. Ὑπῆρξες ἓνας γνήσιος καὶ ἀκέραιος ἄνθρωπος.

Ἀγαπητὲ φίλε Νίκο,

Σὲ ἀποχαιρετῶ ἐκ μέρους τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖο ἀγάπησες εἰλικρινὰ καὶ ὑπηρετήσες πιστά, ἐκ μέρους τῶν φίλων Σου καὶ τῶν συμπατριωτῶν Σου καὶ Σὲ διαβεβαιώνω πὼς ἡ καμπάνα ποὺ χτυπᾷ σήμερα πένθιμα στὸ ὠραῖο νησί Σου, θὰ χτυπᾷ παντοτινὰ στὶς καρδιές μας.

Ἐκ μέρους τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καταθέτω στεφάνι δάφνης ἐπὶ τῆς σοροῦ Σου. Αἰωνία Σου ἡ μνήμη!